

ЖУРНАЛ ВИЗНАНО ПЕРЕМОЖЦЕМ КОНКУРСУ "СВІТОЧ ПРИДНІПРОВ'Я"

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЩОМІСЯЧНИК

ВИХОДИТЬ З ЛИПНЯ 1991 р.

БОРИСТЕН

2011 рік

№ 12 (246)

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ, ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ
ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЩОМІСЯЧНИК

Серед майстрів сцени, котрими пишається наш край, безперечно, Заслужений діяч естрадного мистецтва України, автор-виконавець, композитор, володар унікального баритону, президент ДОО ТС «АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ ЕСТРАДНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ» **Володимир ЗАБАРА**. На екваторі першого зимового місяця талановитий маестро презентував у обласному центрі свою нову програму «Музичні ілюстрації». Пісенний проект створений у співдружності з письменником **Фіделем СУХОНОСОМ** та спеціально підготовлений до презентації нової книги цього автора «І знову я в Америці». Окрім самого Володимира Забара у літературно-музичній імпрезі взяли участь його вихованці — студенти Дніпропетровського училища культури. Докладніше про мистецький захід, який відбувся завдяки творчій співпраці Володимира Забара та Фіделя Сухоноса читайте в дописі «ПИСЬМЕННИК ФІДЕЛЬ СУХОНИС ЗНОВУ В АМЕРИЦІ» на кольоровій вклейці цього номера.

Фото Сергія Брозіна.

"БОРИСТЕН" — літературно-мистецький, публіцистичний та науково-популярний щомісячник.

Шеф-редактор Фідель СУХОНІС

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Іваненко Валентин Васильович - Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, проректор, доктор історичних наук, професор.
Сайтонко Сергій Іванович - Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, декан історичного факультету, доктор історичних наук, професор.
Шандюк Ганна Керілівна - Національний технічний університет (м. Дніпропетровськ), професор кафедри історії політичної теорії, доктор історичних наук, професор.
Уход Олександр Андрійович - Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України (м. Київ), директор, доктор історичних наук, професор.
Василенко Віталій Олександрович - Національний технічний університет (м. Дніпропетровськ), професор кафедри історії політичної теорії, доктор історичних наук, професор.
Поповський Анатолій Михайлович - Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, професор кафедри мовної підготовки, доктор філологічних наук, професор.
Демченко Володимир Дмитрович - Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, декан факультету систем та засобів масової комунікації, доктор філологічних наук, професор.
Заворотська Ніцель Іванівна - Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, професор кафедри української літератури, доктор філологічних наук, професор.
Шандюк Максиміліан Альбертович - Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, завідувач кафедри міжнародних відносин, доктор політичних наук, доцент.
Томасенко Олександр Сергійович - Дніпропетровський національний університет, декан соціально-гуманітарного факультету, доктор філософських наук, професор, голова спеціалізованої вченої ради ДНУ ім. О. Гончара з політичних наук.
Питанко Петро Іванович - Дніпропетровський національний університет, завідувач кафедри філософії, доктор філософських наук, професор, член спеціалізованої вченої ради ДНУ ім. О. Гончара з політичних наук.
Торощенко Алла Костянтинівна - Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Ревського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор мистецтвознавства, професор.
Степанюк Дмитро Васильович - Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Ревського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор мистецтвознавства, професор.
Грица Софія Іосифівна - Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Ревського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор мистецтвознавства, професор.
Найден Олександр Семенович - Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Ревського НАН України (м. Київ), провідний науковий співробітник, доктор культурології, професор.
Кликова Світлана Андріївна - Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, професор кафедри української літератури, доктор культурології, професор.
Шейко Василь Михайлович - Харківський державний університет культури, ректор, доктор історичних наук (культурологія), професор.
Коректор - Ірина Куц.

Представництва редакції:

у Києві: Юрій Яворський, Т. 044-482-26-88, 030-489-88-63,
у США: Bahriany Foundation, INC. 8115 Roosevelt Ave., Arlington Hts. IL, 60005-2749 USA;
у реальних справах у США та Канаді: Mr. V. Balanskyj, 74 Oakridge, Waterburg, N. J. 07089, USA;
у Канаді: Mr. J. Bosc, 80 Oak Hill Dr., Apt. 414, Toronto, Ont. M6S 3C9, Canada;
у Румунії: Risco Virgil STR. 1 December 7, Bico 59 So B. Ag. 8 8884 Macin Jud. Tulcea Romania;
у Ірландії: Pedro Harleński AL. Augusto Stalčík, 793 80410-140 Curitiba, PR BRAZIL;
у Австралії: Mr. Fedir Haladko 3. Rosevear Ct. T. Glenelg VIC. Australia - 3048 T. & Fax: 03.93061997
у Ізраїлі: Svetlana Ginz, Aris Rubin, 18/1, Lod, Israel;
у Польщі: Juri Nowylyuk, skr. poczt. 55, 17-100 Bielak Podlaski, Polska;
Кореспондент на США та Мексику: Barion Cherylyk 45 Marmain Ave. Warren, N. J. 07069.

Редакція не відповідає за думки і факти, викладені авторами на сторінках щомісячника. Писувачем з читачами лише через журнал. Редакція сплачує авторам тільки за матеріали, які замовляли авторам.
Редакція залишає за собою право скорочувати матеріали без згоди авторів.

Адреса: "Бористен", абиєментна скринька 791,
49608, Дніпропетровськ, Україна.
Телефони: 050-340-28-27, (036) 713-52-58.

Серія 88, розстр. номер 15084-4556 ПР Р/к видання двадцять перший

ЗАСНОВНИКИ: Дніпропетровський міський громадська організація "Товариство шанувальників журналу "Бористен", Національний технічний університет, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара.

ВИДАВЦІ: Дніпропетровський міський громадська організація "Товариство шанувальників журналу "Бористен", національний технічний університет, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара.

Постановою президії ВАК України від 9-го квітня 2008 року за номером №1-05/4 журнал внесено до переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з історії, філології, політичних наук, мистецтвознавства та культурології.

E-mail: borysten@ua-teleport.com

Ваша вебсторінка: www.borysten.karad.ro.

Номер рекомендовано до друку вченою радою НГУ України.

Підписано до друку 29.12.2011 р. Формат 60/84/8, друк офсетний.

Умов. друк. арк. 3,79.

Зам. № 63. Тир. 1500.

ТОВ "Перша міська друкарня".

Адреса: вул. Степанаго фронту, 11-а,
м. Павлоград Дніпропетровської обл., Україна, 51400.

**УКРАЇНО,
ТИ - МОЯ
МОЛИТВА...**

Василь СИМОНЕНКО

З
Б
І
Р
Н
И
К

Віктор БАРАНОВ

(м. Київ)

ДО УКРАЇНЦІВ

Я запитую в себе, питаю у вас, у людей,
Я питаю в книжок, роззираюсь на кожній сторінці:

Де той рік, де той місяць, той проклятий тиждень і день,

Коли ми, українці, забули, що ми — українці?

І що в нас є душа, повна власних чеснот і щедрот,

І що є у нас дума, яка ще од Байди нам в'ється,

І що ми на Україні — таки український народ,

А не просто юрба, що у звітах населенням зветься.

І що хміль наш — у пісні, а не у барилах вина,

І що щедрість — в серцях, а не в магазинних вітринах.

І що є у нас мова, і що українська вона,

Без якої наш край — територія, а не Україна.

Я до себе кажу і до кожного з вас: — Говори!

Говорімо усі, хоч ми й добре навчилися мовчати!

Запитаймо у себе: відколи, з якої пори

Почали українці себе у собі забувати?

Запитаймо й про те, як ми дружно дійшли до буття,

У якому свідомості нашої збагнути незмога,

Чом солодшим од меду нам видався чад забуття

Рідних слів, і пісень, і джерел, і стежок від порога?

Українці мої! То українці ми з вами — чи як?

Чи в «моголах» і смерті судила нам доля пихата?

Чи в могили й забрати судилось нам наш переляк,

Що розцвів нам у душах смиренністю «меншого брата»?

Українці мої! Як гірчать мені власні слова...

Знаю добре, що й вам вони теж — не солодкі гостинці.

Але мушу казати, бо серце, мов свічка, сплива,

Коли бачу, як люто себе зневажають українці.

Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сил.

Можна жити й хохлом, і не згіркне від того хлібина.

Тільки хто ж колись небо нахилить до ваших могил,

Як не зраджена вами, зневажена вами Україна?..

ЗМІСТ

В. БАРАНОВ «ДО УКРАЇНЦІВ» 2 с. ОБКЛАДИНКИ ДАРИНА БУТКО, «ПРОГРАММА ТЕМПУС «ЕСОММІS» ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ».....	1
В. ВАСИЛИНЕНКО , «СИСТЕМА РОБОТИ ПТНЗ З ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО МОБІЛЬНОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА».....	3

ІНФ. ДНУ , «ЄДНАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ».....	4
Т. ФЕДОРЕЦЬ , «ОЛЕКСАНДРА КРАВЧЕНКО...».....	6
З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ	7
ІНФ. ГОУН ОДА , «ЮНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО МІИТЕЦТВА».7	7
М. ДУПЛЯК , «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА».....	8
О.І. КУЧМА , «ПРО ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ».....	10
КАТЕРИНА ШЕВЦОВА , ВІРШІ.....	11
С. СВІТЛЕНКО , ДНУ, «ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРЕНДУМ...».....	12
Ю. КІБЕЦЬ , ВІРШІ.....	13
З. БОНДАРЕНКО , «МОЛОДЬ ПРОТИ СНІДУ».....	14
НАТАЛІЯ АНДРЮЩЕНКО , «ЛЮБОВ КОРСАРА У СУЧАСНОМУ ВАРІАНТІ».....	15
ГНАТ БЕРДО , «ЧУЖІ ЛЮДИ».....	16
ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ	18
Л. ЯКОБЧУК , Л. ХМЕЛЬКОВСЬКИЙ , «БІБЛІЯ І ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ».....	19
М. ШАМАДА , «МАНДРІВКА НА ЗАКЕРЗОННІ».....	19
В. КОВБАСА , «ФОЛЬКЛОРНИЙ «ДВІЙНИК» ДМИТРА ВИШНЕВЕЦЬКОГО...».....	22
НАТАЛІЯ РОМАНЕЦЬ , «ПІД ПАТРОНАТОМ КОЛГОСПНОЇ СИСТЕМИ...».....	26
ОЛЕСЯ ОМЕЛЬЧЕНКО , ВІРШІ.....	28
ІНФ. ДНУ , «НАШЕ МИСТЕЦТВО — РІДНИЙ ALMA MATER».....	29
КАТЕРИНА ГАМАЛІЯ , «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ У ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ».....	30
ГАННА ЧУБАЧ , «МОЯ УКРАЇНО».....	31
НАДІЯ КРАСОТКІНА , «УКРАЇНО».....	33
НАТАЛІЯ ВАЛЬКО , «ЄДНАЙМОСЬ, УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!».....	33
НАТАЛІЯ АНДРЮЩЕНКО , «СВЯТО МИКОЛАЯ У ВЕТЕРАНІВ СЦЕНИ».....	34
НАТАЛІЯ АНДРЮЩЕНКО , «ЮВІЛЕЙ ТЕЛЕБАЧЕННЯ УКРАЇНИ У СВІТЛІ «ЮНОСТІ»».....	34
НГУ ВІТАЄ КОЛЕГУ	35
ОЛЯ ОЛГЕРІ , «ОЛЕНЯТКО».....	35
ДАРИНА СУХОНИС-БУТКО , «ЖИТТЯ ПОРУЧ».....	36
КОЛЬОРОВА ВСТАВКА . МУДРІСТЬ НАРОДІВ СВІТУ, РЕКЛАМА.....	3 с. ОБКЛАДИНКИ

ПРОГРАМА ТЕМПУС «ЕСОММІS» ВІДЧИНЯЄ ДВЕРІ

Сьогодні можна довго сперечатися щодо плюсів та мінусів глобалізації, по різному оцінювати наслідки поступового відкриття кордонів, проте безперечним є той факт, що інтеграційні процеси у суспільстві набирають обертів і у виграші завжди залишається той, хто знаходиться на лідерських позиціях у цьому питанні.

Проект «Дворівневі програми навчання електронної комерції для розвитку інформаційного суспільства в Росії, Україні та Ізраїлі» спрямований на вдосконалення викладання дисциплін у сфері технологій електронної комерції.

Досягнення цієї мети можливе з урахуванням рекомендацій Львівського комюніке та відповідно за актуальним станом і розвитком Болонського процесу. В рамках проекту на основі міжнародного співробітництва планується:

- з урахуванням вимог роботодавців провести аналіз рівня викладання, розробити, адаптувати до конкретних національних умов і впровадити 9 нових дисциплін навчання в галузі прикладних інформаційних технологій в економіці (бізнес-інформатики, економічної кібернетики);

- впровадити кредитно-модульну систему накопичення залікових одиниць трудомісткості (ECTS);

- провести підвищення кваліфікації молодих викладачів цільових університетів у вигляді тренінгів з нових дисциплін на базі європейських ВНЗ — учасників проекту;

- створити в цільових університетах-учасниках нові навчальні комп'ютерні класи з застосуванням ліцензійного ПЗ для впровадження

методики професійно-орієнтованого навчання в галузі прикладних інформаційних технологій в економіці;

- на базі створення міжнародної мережі навчальних комп'ютерних класів впровадити в процес навчання ділові ігри за участю студентів різних країн;

- створити в університетах-учасниках проекту з країн-партнерів ЄС професійно-орієнтовані бюро (Electronic Business Office) як інструмент взаємодії вузів з ринком праці і ринком освітніх послуг, об'єднати їх в мережу і вивести на самокупність;

- посилити роль системи освіти в економічному розвитку і запропонувати навчання, спрямоване на задоволення потреб інформаційного суспільства, для цього, відповідно до місцевих умов, розробити навчальні курси в галузі прикладних інформаційних технологій в економіці для різних соціальних груп.

Основними напрямками діяльності програми ТЕМПУС «ЕСОММІS» є:

1. В області навчальної та виховної діяльності — підготовка студентів економічного факультету за економічно-математичними методами планування та управління інформаційними системами та технологіями.

2. В сфері науково-дослідницької діяльності — розвиток наукових досліджень з системного аналізу і економіко-математичного моделювання нових інформаційних технологій в управлінні виробничо-економічними системами.

3. В області розвитку міжнародних зв'язків — узагальнення і впровадження зарубіжного досвіду в

ПІД ПАТРОНАТОМ КОЛГОСПНОЇ СИСТЕМИ: ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ СЕЛЯНСЬКИХ ДІТЕЙ-СИРИТ У ПОСТГОЛОДОМОРНОМУ СЕЛІ (1933—1936 РР.)

Цьогорічне вшанування пам'яті жертв Голодомору-геноциду 1932—1933 рр. не випадково було присвячено пам'яті дітей, померлих та народжених внаслідок цієї жахливої катастрофи. Відомий український історик В. Марочко називає селянських дітей «найвразливішою соціальною групою сільського населення, яка масово постраждала від голоду» [11, с. 50]. Наочним свідченням масової загибелі дітей стали порожні й напівпорожні класи сільських шкіл у вересні 1933 р. В останні роки тема становища селянських дітей за доби Голодомору стала однією з провідних у вітчизняній історіографії, що доводять праці В. Марочко [11], І. Діптан [9], А. Зінченко [10]. Між тим окремого висвітлення вимагає правове становище селянських сирит у постголодоморний період. Тому метою представленої розвідки є дослідження функціонування системи колгоспного і радгоспного патронату, а також діяльності дитячих будинків у сільській місцевості у 1933—1936 рр.

Загальновізвано, що головними причинами зростання сирітства серед селянських дітей на початку 30-х років ХХ ст. стали розкуркулення, масові репресії і Голодомор 1932—1933 рр. Однак і після подій 1933 р. становище з продовольством в українському селі залишалося напруженим. Численні документи фіксують факти голодування, вживання сурогатів, голодних смертей у першій половині 1934 р. За даними ДПУ на середину лютого 1934 р. так званими «продовольчими труднощами» були охоплені 166 сіл 46 районів республіки [12, с. 69]. У 1934 р. продовжували фіксуватися і випадки канібалізму: у січні у селі Лихівка Верхньодніпровського району, у липні — в колгоспі ім. XVII з'їзду Ленінської сільради №1 Олександрійського району [2, арк. 213].

Негативно позначився на становищі селянських дітей і голод 1934—1935 рр., спричинений посухою у південних регіонах УРСР. Так, у колгоспі «Якір» Сталіндорфського району вже у серпні 1934 р. померло 12 дітей, у колгоспі «Сталін» — 4 [1, арк. 49]. З листа секретаря Дніпропетровського обкому КП(б)У М.

Матвеєва можна довідатися, що на середину квітня 1935 р. кількість дітей у дитбудинках області

збільшилася «майже у два рази проти 1934 р.» [6, арк. 137]. Був перепоповнений у цей період і Криворізький дитколектор, де замість 100 безпритульних постійно перебувало 200—300 осіб [7, арк. 53].

Оскільки вже існуючі дитячі установи не могли вмістити всіх дітей, що залишилися без батьківської опіки, у 1933—1936 рр. починає практикуватися новий спосіб вирішення проблеми сирітства й безпритульності — передання дітей під патронат колгоспів і радгоспів. Ухвалене 5 серпня 1933 р. Політбюро ЦК КП(б)У рішення про запровадження патронату колективних об'єднань стало складовою загальнодержавної політики, спрямованої на очищення міст від безпритульних шляхом «поступової реєвакуації... їх на село!» Згідно з цим рішенням обкоми зобов'язали провести у колгоспах відповідну роз'яснювальну роботу, а райпарткоми та райвиконкоми — забезпечити оперативне керівництво відправкою дітей до колгоспів та організацією їх побуту на місцях. Передання дітей під патронат колгоспів планувалося закінчити в Харківській області до 15 вересня, в інших областях — до 1 жовтня 1933 р. Політбюро ЦК КП(б)У також рекомендувало обкомам використати «досвід Харківського обкому про передання дітей віком 12 років і вище до радгоспів Скотоводтресту і Свиноводтресту». На наш погляд, за умов гострої нестачі робочих рук на селі працю сиріт-підлітків планувалося використовувати для догляду за худобою. На органи Наркомосвіти і Наркомздрава республіки покладался обов'язок організувати систематичний нагляд і контроль за станом переданих під патронат колективних об'єднань дітей [13, арк. 139—140].

Як наслідок, лише у колгоспах ім. Леніна, «Центральний», «Кавповк», «Червоний прапор» Покровського району Дніпропетровської області у 1934 р. під патронатом перебувало від 5 до 21 дітей віком від 2 до 15 років. Зро-

Про автора: Наталя Радомирієвна РОМАНЕЦЬ — докторант Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат історичних наук, доцент.

зуміло, що у колективних об'єднань, продукцію яких майже у повному обсязі через систему заготівель вилучала держава, не було коштів та приміщень для утримання сирит, через що діти опинялися у жахливому становищі. Так, у вищезгаданих колгоспах сироти жили у непристосованих, холодних будинках, спали на підлозі, були погано вдягнені, не мали взуття. Ще гірше було організовано їх харчування. У колгоспі «Червоний прапор» сирит тричі на день годували кукурудзяною кашею, а в колгоспі ім. В. І. Леніна діти «самі дбали про їжу» [5, арк. 228]. Вихованням патронуванних дітей ніхто не займався. До того ж «великий відсоток дітей шкільного віку через відсутність одягу не відвідували шкільні заняття» [2, арк. 68].

Не маючи необхідних ресурсів для утримання сирит, деякі сільради Харківської та Київської областей знайшли оригінальний вихід вирішення проблеми патронуванних дітей. Щоб позбутися сирит, їм почали видавати довідки, в яких вказували, що вони «сироти й безпритульні». З цими документами діти знову поверталися до міст, що розцінювалось владою, як небажане й шкідливе явище [8, арк. 5].

Щоб виправити кричущу ситуацію з утриманням патронуванних сирит, місцева влада була змушена вжити невідкладні заходи. Так, керівництво Дніпропетровської області на початку 1934 р. ухвалило рішення «забрати назад тих дітей, що знаходяться в тяжкому стані з тим, щоб розмістити їх в додатково організованих дитячих будинках». Для цього протягом січня-лютого 1934 р. планувалося відкрити в області нові дитячі будинки на 1000 дітей. Одночасно обласній прокуратурі запропонували організувати «1—2 показових процеси над особами, що допустили безвідповідальне, знущальне ставлення до патронування дітей» [8, арк. 17].

У квітні 1934 р. Дніпропетровський обком КП(б)У знову повертається до проблеми дітей, переданих

під патронування колгоспів і радгоспів, приймаючи рішення здійснити їх перевірку, «щоб передати тих з них, хто має батьків, останнім» [2, арк. 68]. До батьків, які відмовлялися приймати дітей, мали застосувати судову репресію. Прокуратурі доручили «організувати декілька показових судових процесів над такими батьками» [2, арк. 691].

Але вжиті обласною владою протягом 1934—1935 рр. заходи не змінили ситуацію на краще. У листі секретаря ЦК КП(б)У П. Постишева від 25 листопада 1935 р. знову наводилися факти «про неприпустиме становище, в якому перебували патронувані діти в радгоспах, колгоспах і на промислових підприємствах області» [3, арк. 151]. У відповідь партійний очільник Дніпропетровщини М. Хатаевич звернувся до ЦК КП(б)У з проханням асигнувати у 1936 р. 400 тис. карбованців для організації 10 нових дитячих будинків і розширення 12 існуючих, що дозволило б забрати вихованців з «маломісних колгоспів, що не мали можливості забезпечити дітей гарними умовами, а також з колгоспів, перевантажених патронатом» [3, арк. 155—156.]

Між тим, як свідчать документи, створення нових дитячих будинків у сільській місцевості також не вирішувало проблему утримання та виховання селянських сиріт, оскільки районна влада належним чином не фінансувала й не контролювала їх діяльність. Показовим у цьому плані було становище дитячого будинку в селі Перещепино Новомосковського району, організованого у травні 1934 р. До нього передавали на виховання безпритульних дітей, підібраних на вулицях обласного центру. Сироти потрапляли до дитячої установи у важкому стані, як зазначав секретар Перещепинського райпарткому, «напівмертвими», і тому потребували на належний догляд і харчування [5, арк. 458]. Але в ізоляторі дитячого будинку були вибиті вікна, не вистачало ліжок. Хворі діти в лахміттях валялися на підлозі. При цьому в ізоляторі одночасно утримували дітей з різними епідеміологічними захворюваннями, а сам він був розташований поруч з кімнатою, де мешкали здорові діти. Зрозуміло, що недотримання елементарних санітарних норм призводило до зростання захворюваності серед сиріт і навіть до летальних випадків. Наприкінці жовтня 1934 р. із 135 дітей, що прожи-

вали в дитбудинку, померло 9 [5, арк. 447]. Керівництво дитячої установи, намагаючись уникнути кримінальної відповідальності, смерті дітей не реєструвало, а померлих таємно ховали вночі у поспіхом збитих ящиках, іноді по два трупи в одній труні.

Побутові умови дітей у Перещепинському дитбудинку були жахливими. Сироти не мали змінної білизни, не відвідували бані, ходили брудними й завшивленими. Про рівень санітарії свідчить той факт, що діти вмивалися з відра, яке також використовувалося для прибирання та відправлення вночі природних потреб.

Специфічними були й методи виховання сиріт. За найменшу провину їх позбавляли їжі. Тому, щоб прогодуватися, діти були змушені красти городину з селянських ділянок. Трапився випадок, коли за крадіжку цибулі, над «крадіями з безвиході» влаштували справжню екзекуцію. Вихователька Г. Кобеза роздягнула хлопчаків Ваню Кучерявенко і Миколу Шкута та посадила їх на підвіконня на протяз. Після подібної екзекуції Кучерявенко помер від спалення легенів, а Шкут довго хворів. Показово, що після порушення кримінальної справи проти посадових осіб дитбудинку більшість працівників винними себе не визнали [5, арк. 448—449].

Випадки подібного ставлення до дітей-сиріт з боку керівництва дитбудинків були непоодинокими, що дозволяє зробити висновок про системність порушень. Так, у березні 1934 р. Софіївський народний суд засудив до позбавлення волі терміном від 3 до 6 років адміністрацію дитячого будинку села Любомирівка Запорізького району. Під час попереднього слідства було встановлено антисанітарний стан приміщення, численні випадки побиття дітей, позбавлення їх їжі. У виховних цілях в дітей навіть стріляли з дробовика. Смертність серед вихованців дитбудинку протягом вересня — листопада 1933 р. становила 6 чоловік на добу [4, арк. 250].

Підсумовуючи, зазначимо, що запроваджуючи систему колгоспного патронату, влада не ставила за мету забезпечити належні умови виховання й утримання селянських сиріт. В першу чергу, партійне керівництво республіки переймалося тим, щоб очистити від селянських дітей вулиці міст, де вони шукали

порятунку від голодної смерті. Передати дітей під патронат колективних об'єднань, продукцію яких вилучала держава, і які не могли розраховуватися за вироблені трудові з власними членами, означало прирікти сиріт на голодну смерть. Тому система колгоспного патронату і новостворені дитячі будинки у сільській місцевості перетворилися на своєрідні табори смерті, із яких не було порятунку. Але для більшовицької влади головним стало те, що у подібних резерваціях селянські діти помирили подальше від стонів очей, непомітно для інших громадян країни Рад, що продовжували будівництво соціалізму на одній шостій земної кулі.

Джерела та література:

1. Державний архів Дніпропетровської області (далі ДАДО). — Ф. П—19, оп. 1, спр. 1471.
2. ДАДО. — Ф. П —19, оп. 1, спр. 1494.
3. ДАДО. — Ф. П —19, оп. 2, спр. 69.
4. ДАДО. — Ф. Р—1520, оп. 3, спр. 62.
5. ДАДО. — Ф. Р —1520, оп. 3, спр. 84.
6. ДАДО. — Ф. Р —1520, оп. 3, спр. 85.
7. ДАДО. — Ф. Р—1520, оп. 3, спр. 172.
8. ДАДО. — Ф. Р—2262, оп. 1 дод., спр. 2.
9. **Діптан І.** Голод 1932 — 1933 років і дитяча безпритульність на Слобожанщині// Найбільший злочин імперії: Матеріали науково-практичної конференції. — К.: Промсвіта, 1993. — С. 43 — 45.
10. **Зінченко А. Г.** Дитяча безпритульність в радянській Україні в 20-х — першій половині 30-х років ХХ століття [Текст]: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Зінченко Алла Григорівна; Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова. — О., 2002. — 17 с.
11. **Марочко В.** Голодомор 1932 — 1933 рр. — К., 2007. — 64 с.
12. Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. 1927 — 1939: Документы и материалы. В 5-ти тт./ Т. 4. 1934 — 1936/ Под ред В. Данилова, Р. Маннинг, Л. Виолы. — М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2002. — 1056 с.
13. Центральний державний архів громадських об'єднань України. — Ф. 1, оп. 6, спр. 284.

■